

811.163.41'367.62

<https://doi.org/10.18485/kij.2022.69.2.12>

ВЛАДИМИР Б. МИЛОЈЕВИЋ*
XIV београдска гимназија
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 25.9.2022.
Прихваћен: 14.11.2022.

КО ЈЕ НАСТАВНИК, А КО ПРОФЕСОР (АНАЛИЗА УЧЕНИЧКЕ АНКЕТЕ)

Рад се бави неуједначеним ословљавањем *просветних радника* у актуелном систему образовања (од петог разреда основне школе до краја средње школе). Да ли се лексеме *наставник* и *професор* данас могу посматрати као синоними или међу њима, ипак, постоји разлика у значењу, настојали смо да утврдимо анкетирањем ученика првог и трећег разреда XIV београдске гимназије. Резултати анкете потврдили су нашу тезу да не постоје сасвим јасни критеријуми по којима ученици гимназије данас ословљавају своје предаваче.

Кључне речи: наставник, професор, предавач, просветни радник, школа, гимназија.

1. Увод

У вишим разредима основне школе, а нарочито у средњој школи, ученици неуједначено ословљавају своје предаваче – неким се обраћају са *наставниче*, неким са *професоре*, док је исти предавач за неке ученике каткад *наставник*, а каткад *професор*. Несигурни у то да ли их треба ословљавати на један или на други начин, ученици почесто очекују да им ту недоумицу разреше они који им предају. На ово питање није могуће дати једноставан одговор, премда многи *просветни радници* (да искористимо овај хипероним) имају „своја објашњења” по којима се *наставници* и *професори* (не)разликују.¹

Неретко се међу лаицима поистовећују или погрешно разумеју лексеме са значењем одређених занимања, попут *психијатар* и *психолог*; *физијатар* и

* vlade.milojevic@yahoo.com

¹ Често се чују одговори попут: *У основној школи су наставници, а у гимназији / средњој школи професори; Професори предају само на факултету; У факултетској дипломи пише: професор (енглеског језика); У уговору о раду стоји: наставник (на неодређено време); Наставник је звање, а професор занимање; Професор је звање, а наставник занимање* итд.

физиотерапеут и сл. Између ових занимања постоји извесна сличност, али и значајна разлика. У овом раду настојаћемо да утврдимо да ли је таква ситуација и са лексемама које су предмет нашег истраживања, тј. да ли између *наставника* и *професора* постоји разлика у значењу или се ове речи могу посматрати као синоними. Одговор на ово питање покушали смо да добијемо и од ученика које смо анкетирали, а резултати анкете приказани су и анализирани у наставку рада.²

2. Од учитеља, преко наставника, до професора

Са сетом констатујемо да се последњих деценија у нашим школама све више губи стара добра словенска реч *учитељ*. У првом циклусу образовања (од првог до четвртог разреда) деца своје предаваче све ређе зову *учитељима*, а све чешће *наставницима*. Укидањем некадашњих препарандија или учитељских школа, те оснивањем виших педагошких школа и педагошких академија, данас учитељских факултета, уместо звања *учитељ* уведена је рогобатна синтагма *професор разредне наставе*.³ „Први парадокс који се ту да уочити је следећи: како то да институција која се зове *учитељски факултет* не образује учитеље, што би била нека терминолошка логика, већ професоре, макар и разредне наставе” (Терзић 2005: 114).

У другом циклусу образовања (од 5. до 8. разреда) ученици своје предаваче махом зову *наставницима*. Претпоставка је да су то наслеђене навике, јер су у другој половини 20. века у основним школама предавачи у вишим разредима завршавали више педагошке школе на којима су стицали звање *наставника* одређеног предмета. У то време у гимназијама и средњим стручним школама предавачи су, као и данас, имали завршене факултете и звање *професора*. Одавно наш школски систем функционише тако што је укинута разлика у степену стручне спреме међу предавачима у основним и средњим школама. Неуједначност у томе како им се ученици обраћају ипак се задржала.⁴

² Предмет нашег истраживања обухвата предаваче од петог разреда основне школе па до краја средњошколског образовања, док су анкету попуњавали само ученици гимназије.

³ „Закон о оснивању и уређењу учитељске школе донела је Велика скупштина Србије 1870. године. Школовање учитеља, по томе закону, трајало је три године. Други значајан догађај у образовању учитељског кадра је доношење Закона о педагошкој академији из 1972. године којим је уведено вишешколско образовање учитеља. Трећи и за школство најважнији догађај је подизање образовања будућих учитеља на факултетски ниво (Игњић и др. 2001: 640–641).

⁴ Потврду да у прошлости није било недоумица у ословљавању *просветних радника* налазимо и у неким културним остварењима наше кинематографије. Телевизијска драма *Шешир професора Косте Вујића* (1972) прича причу о генерацији матураната Прве мушке гимназије у Београду из 1886. године. Редитељ Горан Марковић у филму *Мајстори, мајстори* (1980) прати замршене односе *наставника* у једној београдској основној школи, док филм *Идемо даље* (1982) приказује младог *учитеља*, партизана који долази у тек ослобођени град у Србији.

3. Неуједначена употреба речи *наставник* и *професор*

„У већини земаља, за разлику од нас, за наставника фигурирају само два појма: учитељ и професор универзитета” (Ратковић 2003: 5). У законима, правилницима, уговорима, конкурсима и другим актима не помиње се лексема *професор*, чак и када је посреди предавач на универзитету. Дакле, језик администрације признаје само *наставника*⁵, као што између синонима *ученик* и *ђак*, препознаје искључиво *ученика*.

Неуједначену употребу лексема *наставник* и *професор* међу ученицима, родитељима, али и међу самим *просветним радницима* представимо кроз неколико примера из разговорног језика: „Извините, *професоре*, да ли је ту *наставник* биологије?” (ученик); „Доћи ћу на разговор код *наставнице* физике и *професорке* хемије” (родитељ); „На пријемном ће дежурати наши *наставници*, али ће га прегледати *професори* из друге школе” (директор школе).

Осим у разговорном језику, неуједначеност употребе ових лексема срећемо и на школским сајтовима, у записницима, називима стручних семинара итд. Тако се на сајту једне београдске гимназије налазе следеће вести: „Група ученика је у пратњи *наставнице* физике посетила Астрономско друштво” и „Заинтересовани ученици посетили су са *професорком* српског језика изложбу у Галерији САНУ”. У записнику са седнице Наставничког већа исте гимназије наишли смо на реченице: „Седнице је присуствовало 59 *професора* [...] То је проблем за младе *наставнике* [...] Биће нам потребан још један *професор* [...] У комисији ће бити још један *наставник*” [...]

Дуже од шест деценија Друштво за српски језик и књижевност Србије организује семинар чији званичан назив гласи: „Традиционални Републички зимски семинар за *наставнике* и *професоре* српског језика и књижевности”. Из назива семинара нејасно је по ком критеријуму се данас утврђује разлика између *наставника* и *професора*. У информатору са овог семинара наишли смо на реченицу: „Комисија се захваљује свим ученицима и *наставницима* на учешћу у овом такмичењу, и упућује срдчане честитке награђеним ученицима и њиховим *професорима*” (Информатор 2021: 11). Са друге стране, код професора Николића, нашег најпознатијег методичара, наилазимо само на реч *наставник*. То потврђују наслови из његове методике, попут „Компетентност *наставника*” (Николић 1999: 160). Такође, и *Методика креативне наставе* С. Маринковића доноси наслов „Креативни *наставник*” (Маринковић 1995: 19).

Неуједначена употреба речи *наставник* и *професор* честа је и у медијима. Као потврду наводимо наслов и поднаслов из једног дневног листа: „*Наставник* тражио образложење, па добио отказ” и „Епилог случаја нишког *професора* српског језика који је писао министру просвете”.

⁵ Тако се у школама одржавају седнице *наставничког* већа, а на факултетима *наставно-научног* већа.

4. Лексема *наставник* и *професор* у речницима

Објашњење лексема које су предмет нашег истраживања проверавали смо у шестотомном *Речнику српскохрватскога књижевног језика* и једнотомном *Речнику српског језика*. Ево како *наставника* и *професора* дефинише шестотомни речник:

наставник а. онај који врши наставу, подучава, обучава кога, предавач у школи, на каквом течају и сл. **б.** просветни радник с вишом стручном спремом (са свршеном вишом школом или сличном школом) (Речник 1967–1975, III том: 630).

професор звање наставника средњих и високих школа с факултетском дипломом и особа која је носилац тога звања: универзитетски професор, свеучилишни професор, гимназијски професор, редовни професор и ванредни професор (Речник 1967–1975, V том: 250).

Једнотомни *Речник српског језика* доноси нешто другачије значење истих одредница:

наставник а. онај који се бави наставом, подучавањем (учитељ, наставник (б), професор, професор универзитета и др.). **б.** просветни радник (с вишом или високом стручном спремом) који држи наставу у основној школи (пре свега у вишим разредима) (Речник 2007: 794).

професор звање наставника средњих и високих школа: гимназијски професор, професор универзитета (Речник 2007: 1082).

Једнотомник одредницу *наставник* тумачи као неку врсту хиперонима који у себи обједињује сваког ко се бави подучавањем – од учитеља до професора универзитета. У овом речнику *наставник* је нешто прецизније дефинисан, јер се наводи да он држи наставу пре свега у вишим разредима основне школе. Такође, овде се наставнику приписују виша или висока стручна спрема, док је у старијем и обимнијем речнику *наставник* неко ко је свршио једино вишу школу. У оба речника уз одредницу *наставник* наводи се и синтагма *просветни радник*. Приликом дефинисања одреднице *професор* речници су готово сагласни – то је предавач у гимназији и на универзитету.

Примећујемо да су објашњења у речницима које смо консултовали застарела и непрецизно дефинисана за данашњи систем образовања.

5. Анализа резултата анкете

Свесни чињенице да у нашим школама влада поприлично замешатељство у томе како се *просветни радници* остварују, покушали смо да до неких одговора и закључака дођемо анкетањем ученика гимназије.⁶ Анкету су попуњавали ученици 16 одељења XIV београдске гимназије: осам одељења првог разреда (236 ученика) и осам одељења трећег разреда (212 ученика). Дакле, укупно је

⁶ Свеобухватније истраживање ове теме подразумевало би, осим гимназијалаца, анкетање још и ученика средње стручне школе, основне школе и приватних школа, затим њихових родитеља, али и предавача који држе наставу на свим нивоима предунверзитетског образовања.

анкетирано 448 ученика. Они су решавали шест питања затвореног типа, од којих је половина садржала по шест захтева.

Гимназијалци су анкету попуњавали на редовним часовима или на часовима одељењске заједнице у децембру 2021. године. Предвиђено време за израду било је до 10 минута. Унапред су обавештени да је анкета анонимна, а учешће у њој добровољно; да ће се одговори користити у сврху истраживања и то да се у сваком захтеву речи *наставник* и *професор* истовремено односе и на женски род.

У заглављу анкете ученици су означавали пол (мушки или женски), разред (први или трећи) и смер (друштвено-језички или природно-математички). Према су резултати анкете најпре класификовани у категорије према полу, узрасту и смеру, од такве идеје се одустало. Осим што би такав начин анализе резултата био далеко сложенији, испоставило се да ни у једном од захтева нема већих одступања међу анкетираним ученицима у односу на наведене категорије.⁷

5.1. Одговори на прво анкетно питање

ПИТАЊЕ

Поред наведених циклуса образовања заокружите слово у зависности од тога да ли по вашем мишљењу на том нивоу образовања наставу изводи *наставник*, *професор* или у томе нема разлике.

	Школа:	Наставник	Професор	Нема разлике
1.	основна школа (од V до VIII разреда)	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
2.	средња стручна школа (нпр. медицинска)	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
3.	гимназија (сви смерови)	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
4.	специјализована гимназија (нпр. математичка или филолошка)	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
5.	приватна основна школа (од V до VIII разреда)	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
6.	приватна средња стручна школа или приватна гимназија	а) наставник	б) професор	в) нема разлике

⁷ Очекивали смо да би већи број првака своје предаваче доживљавао као *наставнике*, док би се трећаци радије изјаснили да им предају *професори*. Ипак, упоредивши резултате по узрасту испитаника, испоставило се да је разлика занемарљива.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА
РЕЗУЛТАТА

	основна школа V-VIII		средња стручна школа		Гимназија сви смерови		специјализо- вана гимназија		приватна основна школа		приватна средња школа	
	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%
Ук. одговора	421	93,97	59	13,17	60	13,39	41	9,15	375	83,70	73	16,29
наставник	7	1,56	323	72,10	303	67,63	361	80,58	25	5,58	258	57,59
нема разлике	20	4,46	66	14,73	85	18,97	46	10,27	48	10,71	117	26,12

Да у државним осмолеткама предају *наставници* сматра чак 93,97% ученика. Тај проценат је нешто нижи када су у питању приватне основне школе и износи 83,70%. Највише анкетираних гимназијалаца сматра да је звање *професора* нужно за рад у специјализованим гимназијама (80,58%), затим у средњим стручним школама (72,10), потом у гимназијама свих смерова (67,73%), док се најмањи број испитаника (57,59%) одлучио за тврдњу да *професори* држе наставу у приватним средњим школама и гимназијама.

Рекли смо да су анкету испуњавали ученици ДЈ и ПМ смера гимназије. Скоро 70% њих сматра да им наставу држе *професори*, нешто преко 13% изјаснило се да им предају *наставници*, док готово 19% сматра да нема разлике у томе да ли им предају једни или други. Несумњиво је да далеко највећи број анкетираних ученика сматра да у основној школи раде *наставници*, док у средњим стручним школама и гимназијама наставу изводе *професори*. Овакав закључак могао би се приписати наслеђеним навикама из прошлости, што је чињеница коју смо констатовали раније.

5.2. Одговори на друго анкетно питање

ПИТАЊЕ

Заокружите слово испред тврдње која се односи на то како ословљавате предаваче који вам предају у овој школској години.

- а) Све предаваче ословљавам са **наставниче**.
- б) Све предаваче ословљавам са **професоре**.
- в) Неке предаваче ословљавам са **наставниче**, а неке са **професоре**.
- г) Истог предавача некада ословљавам са **наставниче**, а некада **професоре**.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА

Како ословљавате предаваче који вам предају у овој школској години?	УО	%
а) Све предаваче ословљавам са наставниче .	134	29,91
б) Све предаваче ословљавам са професоре .	153	34,15
в) Неке предаваче ословљавам са наставниче , а неке професоре .	57	12,72
г) Истог предавача некада ословљавам са наставниче , а некада професоре .	104	23,21
Укупно	448	100%

Анализом овог задатка закључујемо да 34,15% анкетираних гимназијалаца своје предаваче ословљава са *професоре*. Нешто мање њих (готово 30%) све своје предаваче ословљава са *наставниче*. Преко 23% ученика изјаснило се да

истог предавача некада ословљава са *наставнице*, а некада са *професоре*, док се скоро 13% њих неким обраћа са *наставнице*, а неким са *професоре*.

Резултати овог задатка потврђују напред изнету тврдњу да се ученици својим предавачима обраћају разнолико. Више од 35% гимназијалаца одлучило се за тврдње по којима се неуједначено обраћају предавачима у текућој школској години. Од чега зависи да ли ће се ученик предавачу обратити на један или на други начин, покушаћемо да утврдимо анализом питања која следе.

5.3. Одговори на треће анкетно питање

ПИТАЊЕ

Поред сваке тврдње заокружите једно слово:

а) уколико се она односи на **наставника**;

б) уколико се она односи на **професора** или

в) уколико нема разлике да ли се тврдња односи на **наставника** или на **професора**.

	Тврдња:	Наставник	Професор	Нема разлике
1.	Има завршен факултет.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
2.	Има већу плату.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
3.	Боље преноси знање.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
4.	Строжи је и захтевнији.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
5.	Старији је и има више искуства.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике
6.	Чешће штрајкује.	а) наставник	б) професор	в) нема разлике

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА

	1. Има завршен факултет.		2. Има већу плату.		3. Боље преноси знање.		4. Строжи је и захтевнији.		5. Старији је и искуснији.		6. Чешће штрајкује.	
	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%
а) наст.	17	3,79	8	1,78	20	4,46	10	2,23	12	2,68	74	16,52
б) проф.	59	13,17	168	37,50	100	22,32	216	48,21	128	28,57	41	9,15
в) исто	372	83,03	272	60,71	328	73,21	222	49,55	308	68,75	333	74,33

Треће питање састојало се од шест тврдњи којима смо настојали да одглетнемо неке од критеријума по којима ученици (не)праве разлику између *наставника* и *професора*. За сваку од тврдњи испитаници су имали могућност да

се одлуче да ли се она односи на *наставника* или на *професора*, али и да се одреде за одговор „нема разлике”.

Међу понуђеним тврдњама гимназијалци су мишљења да је *професор* строжи и захтевнији од *наставника* (48,21%)⁸, да је његова плата већа сматра 37,50% испитаника, а да је *професор* старији и искуснији од *наставника* сматра 28,57% гимназијалаца. Затим, преко 22% ученика заокружило је одговор да *професор* боље преноси знање, а 13,17% мишљења је да *професор* (за разлику од *наставника*) има завршен факултет. Једино се последња тврдња „чешће штрајкује” у нешто већем проценту (16,52%) односи на наставника.⁹

Ипак, у готово сваком од захтева овога задатка испитаници су се у највећем броју одредили да у наведеним тврдњама „нема разлике” у томе да ли се она односи на *наставника* или на *професора*. Нешто мање од половине анкетираних ученика сматра да су *наставник* и *професор* подједнако захтевни, док преко 80% њих резонује чињеницу да и *наставник* и *професор* имају завршен факултет.

5.4. Одговори на четврто анкетно питање

ПИТАЊЕ

У свакој реченици на линији упишите реч **наставник** или реч **професор**.

- а) Он је мој приватни _____ математике.
 б) Он је наш нови _____ солфеђа.
 в) На излет нас води _____ веронауке.
 г) Један од аутора уџбеника је и наш _____ историје.
 д) Само је _____ физичког гласао против.
 љ) Зна ли неко који _____ држи курс италијанског језика?

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА

	а) приватни... математике.		б) ...солфеђа.		в) ...веронауке.		г) ... историје.		д) ...гласао против.		љ) ...држи курс...	
	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%	УО	%
на- став- ник	312	69,64	187	41,74	353	78,79	143	31,92	231	51,56	216	48,21
про- фесор	136	30,36	261	58,26	95	21,20	305	68,08	217	48,44	232	51,78

⁸ *Асоцијативни речник српског језика* не садржи лексеме које су предмет наше анализе, али *Обратни асоцијативни речник* бележи чињеницу да је на придев *строг* чак 129 испитаника одговорило речју *професор*, док је тринаесторо њих уз овај придев уписало реч *наставник* (Драгићевић и др. 2011: 338 и 494).

⁹ Разлог оваквом резултату могао би бити у чињеници да су се већи штрајкови у школама догађали у време када су анкетирани гимназијалци били ученици основне школе.

За разлику од претходног, у сваком од захтева овог питања ученици су морали да се одреде између две могућности – *наставник* или *професор*. Захтевом да на празној црти упишу једну или другу реч покушали смо да утврдимо да ли предмет који предаје утиче на то како ће ученици ословљававати предавача.

Највише одговора у корист *професора* имале су реченице: *Један од аутора уџбеника је и наш _____ историје* (68,08%), потом *Он је наш нови _____ солфеђа* (58,28%) и *Зна ли неко који _____ држи курс италијанског језика?* (51,78%).

Са друге стране, тврдње које су већински биле у корист *наставника* гласиле су: *На излет нас води _____ веронауке* (78,79%), *Он је мој приватни _____ математике* (69,64) и *Само је _____ физичког гласао против* (51,56%).

Већ смо констатовали да је по мишљењу ученика *професор* тај који боље преноси знање, те тако сматрају и да је посао писања уџбеника својственији *професору*. Очекивано, највише ученика сматра да веронауку предаје *наставник*. Разлог томе треба тражити у два чињеницама – предавачи веронауке се (и у средњим школама) често зову још и *вероучитељима*, док би други разлог могао бити у чињеници да предају један од изборних предмета. Ситуација је готово изједначена у тврдањи да ли је „гласао против” *наставник* или *професор* физичког, као и у последњој реченици *Зна ли неко који _____ држи курс италијанског језика?*

5.5. Одговори на пето анкетно питање

ПИТАЊЕ

У овој школској години већина предавача:

- а) инсистира на томе да им се обраћам(о) са **наставниче**.
- б) инсистира на томе да им се обраћам(о) са **професоре**.
- в) не обраћа пажњу на то да ли им се обраћам(о) са **наставниче** или са **професоре**.

Заокружите **слово** испред једног одговора.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА

У овој школској години већина предавача:	УО	%
а) инсистира на томе да им се обраћам(о) са наставниче .	6	1,34
б) инсистира на томе да им се обраћам(о) са професоре .	28	6,25
в) не обраћа пажњу на то да ли им се обраћам(о) са наставниче или са професоре	414	92,41
Укупно	448	100%

Ово питање формулисано је тако да на основу добијених резултата можемо закључити како предавачи очекују да им се ученици обраћају. Резултати недвосмислено упућују на закључак да предавачи гимназије у којој је вршено истраживање у највећој мери (више од 90%) не обраћају пажњу на то да ли им се ученици обраћају речју *наставник* или *професор*. Свега 6,25% испитаника изјаснило се да њихови предавачи очекују да им се обраћају са *професоре*, док је само шесторо ученика (1,34%) заокружило тврдњу по којој се од њих очекује да предаваче ословљавају речју *наставник*.

Резултати овог питања потврђују да је увелико иза нас време када су предавачи у средњим школама и гимназијама (сујетно) реаговали уколико им се ученици обрате речју *наставник*, уз опаску да више нису у основној школи и да им сада предају искључиво *професори*.

5.6. Одговори на шесто анкетно питање

ПИТАЊЕ

Заокружите **слово** испред одговора за који сматрате да би већина ваших тренутних предавача употребила у наведеним примерима.

Примери:

- Ја сам наставник / професор Петровић и предаваћу вам ове школске године.
- Нећете имати први час, јер је наставник / професор на боловању.
- Замолите наставника / професора да вас пусти са часа мало раније.
- Већина наставника / професора предложила је да се екскурзија одложи за пролеће.

Већина мојих тренутних предавача би у наведеним примерима употребила:

- а) искључиво / најчешће реч **наставник**.
- б) искључиво / најчешће реч **професор**.

ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД И АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА

Већина мојих тренутних предавача би у наведеним примерима употребила:	УУ	%
а) искључиво / најчешће реч наставник .	108	24,11
б) искључиво / најчешће реч професор .	340	75,89
Укупно	448	100%

Примерима из последњег питања настојали смо да утврдимо чињеницу како предавачи доживљавају себе и своје колеге – као *наставнике* или као *професоре*. На основу четири реченице из разговорног језика, ученици су се опредељивали

да ли би у њима њихови предавачи искључиво или најчешће употребили једну или другу реч.

Већина гимназијалаца сматра да се њихови предавачи у разговорном језику искључиво / најчешће користе лексемом *професор* (75,89%) у односу на лексему *наставник* за коју се одлучило 34,22% испитаника.

Иако смо у претходном задатку констатовали да предавачи у највећој мери не обраћају пажњу на то како им се ученици обраћају, резултати овог задатка упућују на закључак да они себе и своје колеге далеко чешће доживљавају као *професоре*, а ређе као *наставнике*.

6. Закључак

Од како је наш школски систем укинуо разлику у степену стручне спреме предавача у основним и средњим школама, примећујемо неуједначеност у томе да ли их ученици доживљавају као *наставнике* или као *професоре*. То се пре свега односи на предаваче у вишим разредима основне школе и оне који предају у средњим школама. Осим у разговорном језику, различито ословљавање предавача на предуниверзитетском нивоу образовања срећемо и у језику администрације и медија.

Речници српског језика које смо консултовали доносе непрецизна објашњења ових лексема, традиционално дефинишући *наставника* као просветног радника са завршеном вишом школом који предаје у вишим разредима основне школе и *професора* као предавача у гимназији или на факултету. Констатовали смо да су оваква објашњења застарела и непрецизна за данашњи систем образовања.

Анализирајући анкету ученика првог и трећег разреда гимназије, дошли смо до следећих закључака:

1) Далеко највећи број испитаника, готово 94%, сматра да у основним школама наставу изводе *наставници*, док *професори* чешће предају у (специјализованим) гимназијама и средњим стручним школама. Претпоставка је да је оваква ситуација наслеђена из прошлости, када су предавачи у основним и средњим школама имали различиту стручну спрему, па тако и различито звање.

2) Гимназијалци своје предаваче ословљавају различито – један део као *наставнике* (око 30%), нешто више њих (34,15%) као *професоре* и готово исто толико ученика (преко 35%) користи обе титуле приликом ословљавања својих предавача. Дакле, резултати анкете потврђују нашу тезу о неуједначеном ословљавању предавача.

3) Највећи проценат анкетираних гимназијалаца сматра да нема разлике између *наставника* и *професора* када је посреди стручна спрема (преко 83%), висина плате (60,71%) и искуство (68,75%). Ипак, не мали број ученика мисли да је *професор* у односу на *наставника* строжи и захтевнији (48,21%), да је плата *професора* већа мисли 37,50% њих, да је старији и искуснији изјаснило се 28,57% ученика и да *професор* боље преноси знање сматра 22,32% испитаника.

4) Ако је предавач у исто време и један од аутора уџбеника, онда је он за већину ученика *професор* (68,08%). Да у музичким школама наставу изводе *професори* сматра 58,26% ученика. Готово уједначен број одговора бележимо у мишљењу гимназијалаца да ли курсеве страних језика држе *наставници* или *професори*. Са друге стране, већина испитаника се одлучила за титулу *наставник* када су у питању *вероучитељи* (78,79%) и приватни предавачи, на пример математике (69,64%).

5) Ученици су готово сагласни у чињеници да њихови актуелни предавачи не обраћају пажњу на то да ли им се обраћају са *наставнице* или *професоре*. Тако се изјаснила већина, укупно 414 ученика, тј. 92,41% испитаника.

6) Иако не инсистирају на томе да ли ће им се ученици обратити на један или на други начин, гимназијски предавачи за себе и своје колеге далеко чешће (и рађе) користе титулу *професор*. Да ће се предавачи приликом представљања себе или својих колега радије одредити за именицу *професор* сматра 75,89% ученика.

Резултати истраживања несумњиво су показали да међу анкетираним ученицима нема сасвим јасних критеријума по којима ће се својим предавачима обраћати титулом *наставник* или *професор*. Да ли ће гимназијалци своје предаваче ословљавати на један или на други начин не зависи превише од ауторитета, искуства и других карактеристика предавача, већ пре свега од навика наслеђених из прошлости. Без обзира на то што језик администрације данас *просветне раднике* на свим нивоима образовања препознаје искључиво као *наставнике*, у разговорном језику се задржала и титула *професор*. На крају, могли бисмо констатовати да је реч *наставник* нека врста хиперонима, тј. реч која у себи обједињује сваког ко се бави наставом, док, с друге стране, речи *наставник* и *професор* ипак не можемо сматрати синонимима.

Извори

Дневни лист „Данас”, 1. 4. 2021: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/>, посећено 21. 2. 2022.

Драгићевић и др. 2011: Рајна Драгићевић и други, *Обратни асоцијативни речник српскога језика*, Београд: Службени гласник и Београдска књига.

Записник са седнице Наставничког већа XIV београдске гимназије од 25. 11. 2021. г.

Информатор 2021: *Републички зимски семинар 2021*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Речник МС 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска.

Речник 2007: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

XIV београдска гимназија: setrnaestgim.edu.rs, *Вести*, страница посећена 21. 2. 2022.

ЛИТЕРАТУРА

Игњић и др. 2001: Стеван Игњић и други, *130 година образовања учитеља у Србији (Од I Учитељске школе у Кнежевини Србији до Учитељског факултета у Београду)*, Београд: Академија.

Маринковић 1995: Симеон Маринковић, *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Београд: Креативни центар.

Николић 1999: Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ратковић 2003: Милан Ратковић, *Наставник у реформи школства*, Сремски Карловци: Каирос.

Терзић 2005: Богдан Терзић, *О речи учитељ*, у: Е. Фекете, Д. Ђупић и Б. Терзић, *Српски језички саветник*, Београд: Службени лист Србије и Црне Горе, Српска школска књига, 114–116.

Vladimir B. Milojević

WHO IS A TEACHER AND WHO IS A PROFESSOR
(ANALYSIS OF A SURVEY AMONG STUDENTS)

Summary

This paper is about different addressing of educational workers in the contemporary educational system (from the fifth grade of primary school to secondary school). We intended to establish whether lexemes teacher and professor may be considered synonymous nowadays or if there is a difference in their meaning by means of a survey among the students of the first and the third grade of XIV Belgrade Gymnasium. Results of the survey confirmed our hypothesis that there are no clearly distinctive criteria according to which students of the gymnasium address their lecturers nowadays.

Key words: teacher, professor, lecturer, educational workers, primary school, secondary school, gymnasium.